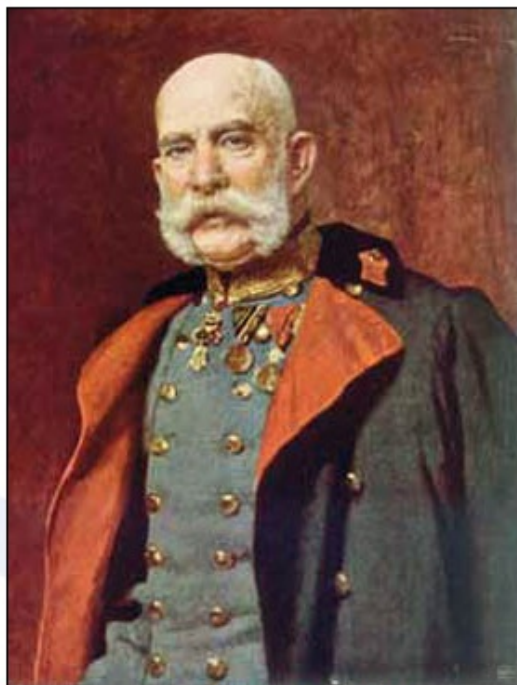

Slovenci - opredelitev za povezavo z južnoslovanskimi narodi

Razmere v Avstro-Ogrski v drugi polovici vojne

Franc Jožef (1830 - 1916)

Karel I (1887 - 1922)

Novembra 1916 je umrl cesar Franc Jožef, prestol je zasedel njegov pranečak Karel I.

Državo pretresajo:

- vojaški neuspehi in žrtve;**
- splošno pomanjkanje;**
- krepí se protivojno;**
- razpoloženje;**
- slovanski narodi sodelovanje v vojni pogojujejo z narodnostnimi pravicami oz. zahtevami.**

Katera narodnostna zahteva Slovencev je v takšnih razmerah zopet prišla na dan?

Avstrijska oblast je v želji, da bi pomirila napetosti v državi, obnovila politično življenje v državi.

Na Dunaju je 1. maja 1917 ponovno začel zasedati državni zbor (parlament).

Poslanci iz južnoslovanskih dežel monarhije se povežejo v JUGOSLOVANSKI KLUB.

Predsednik kluba Anton Korošec je v državnem zboru 31. maja 1917 prebral skupno izjavo imenovano **Majniška deklaracija.**

Preberi vsebino Majniške deklaracije in ugotovi, kakšno preureditev monarhije so zahtevali predstavniki južnoslovanskih narodov.

Vsebina majniške deklaracije iz časopisa Slovenski narod, 3. 8. 1917

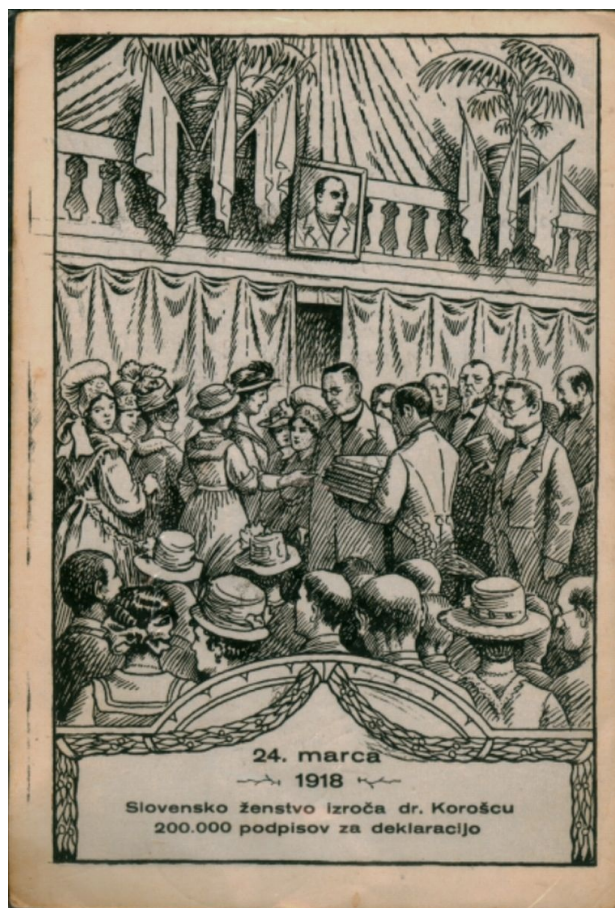
»Podpisani poslanci, ki so združeni v Jugoslovanskem klubu, izjavljajo, da zahtevajo na temelju narodnega načela in hrvaškega državnega prava, naj se vsa ozemlja monarhije, v katerih prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, združijo pod žezlom habsburško-lotarinške dinastije v samostojno državno telo, ki bodi prosto vsakega narodnega gospostva tujcev in osnovano na demokratični podlagi. Za uresničevanje te zahteve enotnega naroda bodo zastavili vse moči. S tem pridržkom se bodo podpisani udeleževali parlamentarnega dela.«

(Weber T. in Novak D., 1996, 20. stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah, Od začetka dvajsetega stoletja do konca prve svetovne vojne (1900-1918), Ljubljana, DZS, str. 59)

Kako so se na Majniško deklaracijo odzvali Slovenci in kako cesar in vlada na Dunaju?

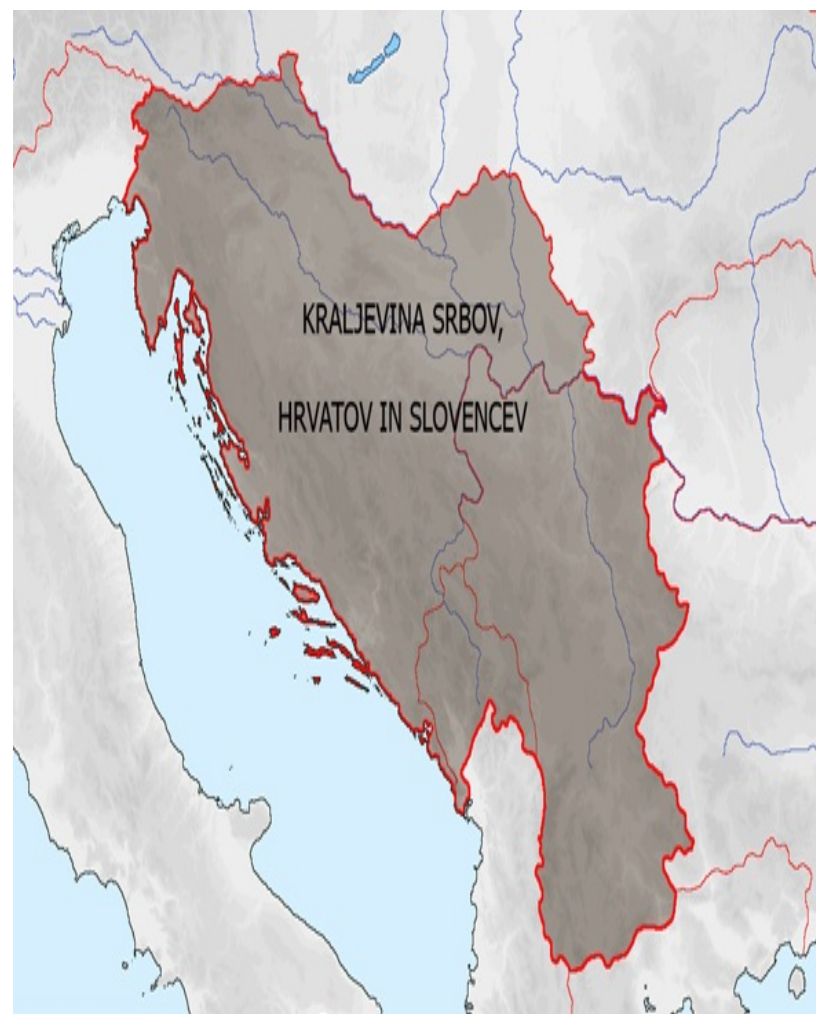
Na slovenskem ozemlju se je pričelo množično **DEKLERACIJSKO GIBANJE**. V podporo izjavi je bilo zbranih **200 000 podpisov**.

Dekleracijski razglednici
Cesar, vlada in parlament
deklaracijo zavrne.

Delovanje slovenskih politikov izven meja Avstro-Ogrske

Slovenski, hrvaški in srbski politični emigranti, ki so se ob začetku vojne iz Avstro-Ogrske izselili v Italijo, so izvedeli za tajna pogajanja med Italijo in antanto ter so želeli preprečiti trgovanje s slovenskim in hrvaškim etničnim ozemljem. Po podpisu londonskega pakta so ti politiki za sedež svojega delovanja izbrali London. Na poti v London so v Parizu 30. aprila 1915 ustanovili **Jugoslovanski odbor**, ki je štel štirinajst članov. Odbor je zastopal interese Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki so živeli v Avstro-Ogrski. Slovenske interese so zastopali **dr. Bogumil Vošnjak**, **dr. Josip Jedlowski** in **dr. Niko Zupančič**. Osnovni namen Jugoslovanskega odbora je bil seznanjati politično in širšo javnost zavezniških držav, da bi se Slovenci, Hrvati in Srbi, ki so živeli v Avstro-ogrski povezali s kraljevinama Srbijo in Črno goro v enotno, neodvisno jugoslovansko državo.

Ideja enotne jugoslovanske države, ki so jo zagovarjali člani Jugoslovanskega odbora.

KRFSKA DEKLARACIJA

JUGOSLOVANSKI ODBOR IN KRFSKA

DEKLARACIJA

Nekateri slovenski in hrvaški politiki, ki so živeli v emigraciji v antantnih državah in so bili organizirani v **Jugoslovanskem odboru** v Londonu, so podpirali idejo da se Srbi, Hrvati in Slovenci združijo pod vodstvom Kraljevine Srbije v veliko jugoslovansko državo. Te ideje so združili v **Krfski deklaraciji**, ko sta jo julija 1917 podpisala na otoku Krfu predstavnik srbske vlade Nikola Pašić in Jugoslovanskega odbora dr. Ante Trumbić.

Lega otoka Krfa, kjer je bila podpisana deklaracija

Nekateri člani iz Krfske deklaracije

- 1. Država Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki so znani tudi pod imenom Južnih Slovanov ali Jugoslovanov, bo svobodno, neodvisno kraljestvo z enotnim teritorijem in enotnim državljanstvom. To bo ustavna, demokratična in parlamentarna monarhija pod vodstvom dinastije Karađorđevićev, ki je dokazala, da se po idejah in čustvih ne loči od naroda in da nadvse ceni svobodo in voljo naroda.*
- 2. Ta država se bo imenovala: Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, vladar pa: kralj Srbov, Hrvatov in Slovencev.*
- 4. Vsa tri narodna imena: Srbi, Hrvati in Slovenci, so popolnoma enakopravna na vsem ozemlju kraljevine in jih lahko vsakdo prosto uporablja ob vseh priložnostih v javnem življenju in pri vseh oblasteh.*
- 5. Ozemlje Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev obsega vse ozemlje, na katerem živi naš triimenski narod kompaktno in nepretrgano, in to ozemlje se brez kršitve življenjskih koristi celote ne bi smelo okrnjevati. Naš narod ne zahteva nič tujega; zahteva samo svoje in želi, da bi se ves kot ena sama celota osvobodil in združil. In zato zavestno in odločno izključuje sleherno delno rešitev svoje narodne osvoboditve in zedinjenja. Naš narod zastavlja kot neločljivo celoto problem, da se osvobodi izpod Avstro-Ogrske in se združi s Srbijo in Črno goro v eno državo.*

ZADNJI POIZKUS CESARJA KARLA I.

242. številka. V Ljubljani, v petek 18. oktobra 1918. 61. leto.

SLOVENSKI NAROD.

„Slovenski Narod“ velja po pošti:
za Avstro-Ogrsko: . . . K 50—
pol leta 25—
četr. leta 13—
na mesec 450—
za Nemčijo: K 55—
celo leto naprej K 55—
za Ameriko in vse druge dežele:
celo leto naprej K 60—

„Slovenski Narod“ velja v Ljubljani dostavljen na dom ali če se hoče pošt:
celo leto naprej K 48—
pol leta 24—
četr. leta 12—
na mesec 4—

Posamezna številka velja 30 vinarjev.

Dopisil naj se frankirajo. Rokopisil se ne vrata.
Uredništvo: Knaflcova ulica št. 3 (v L. nadstr. levo), telefon št. 24.

Izaja vsak dan zvečer izvenmi nedelje in praznika.
Inserati se računajo po porabljenem prostoru in sicer 1 mm visoki, ter 34 mm široki prostor: enkrat po 12 vln., dvakrat po 11 vln., trikrat po 10 v., štirikrat po 9 vln., petkrat po 8 vln., šestkrat po 7 vln., sedemkrat po 6 vln., osemkrat po 5 vln., devetkrat po 4 vln., desetkrat po 3 vln., enajstkrat po 2 vln., dvajsetkrat po 1 vln. Pri večjih inseratih po dogovoru.

Navi naročniki naj pošljejo naročnino redno po nakazilu. Na samo pisarnico naročbe brez posilne denarja se ne meseca nikakor oziroma „Narodna tiskarna“ telefon št. 85.

Cesarjev manifest.

Mojim zvestim avstrijskim narodom!

Odkar sem zasedel prestol, stremim neomajno za tem, da bi vsem Svojin narodom priboril zaželjeni mir ter narodom Avstrije kazal pota, po katerih bi brez zaprek in sporov blagovito razvili moč svoje narodnosti in jo mogli uspešno uporabljati za svojo duševno in gospodarsko blaginjo.

Strašna borba svetovne vojne je doslej ovirala mirovno delo. Junaštvo in zvestoba, požrtvovalno prenašanje nadlog in stisk, vse to je v tem hudem času zmoglavno branilo domovino. Težke vojne žrtve so nam morale zagotoviti častni mir, na čigar pragu, z božjo pomočjo, stojimo danes.

Sedaj se je treba nemudoma lotiti obnove domovine na njenih prirodnih in zategadelj najzaneslivejših temeljih. Želje avstrijskih narodov je treba pri tem skrbno spraviti v sklad in jih izpolniti.

Odloučen sem, to delo ob svobodnem sodelovanju Svojih narodov izvesti v duhu onih načel, ki so jih zvezni vladarji v svoji mirovni ponudbi sprejeli za svoja.

Avstrija naj postane po volji Svojih narodov zvezna država, v kateri tvori vsako narodno pleme na ozemlju, kjer je naseljeno, svojo lastno državnost.

V združitvah poljskih ozemelj avstrijskih z nezavisno poljsko državo se s tem nikakor ne poseza.

Tržaško mesto s svojim okolišem dobi po želji svojega prebivalstva posebno stanje.

Ta nova uredba, ki se nikakor ne dotika celokupnosti dežel ogrske krone, naj vsaki narodni posamezni državi zajamči njeno samostojnost. Uspešno pa bo tudi ščitila skupne koristi in jih uveljavljala povsod ondi, kjer je skupnost življenjska potreba posameznih državnosti. Zlasti bo treba združiti vseh moči, da se po pravičnosti in primernosti uspešno rešijo velike naloge, ki izvirajo iz vojnih posledic.

Dokler ta preobnova ne bo zakonito izvedena, ostanejo sedanje naprave za varstvo splošnih koristi neizpremenjeno veljavne. Moji vladi je naročeno, da nemudoma pripravi vsa dela za obnovo Avstrije.

Do narodov, na katerih samoodločbi bo osnovana nova država, se obračam s pozivom, naj pri velikem delu sodelujejo z narodnimi sveti, ki naj — sestavljeni iz državnih poslancev vsakega naroda — uveljavljajo koristi narodov med seboj, kakor tudi v obče vanju z Mojo vlado.

Tako naj naša domovina, utrjena po slogi narodov, ki jih oklepa, kot zveza svobodnih narodov izide iz vojnih viharjev.

Vsemogočni naj blagoslovi naš trud, da bo veliko mirovno delo, ki ga gradimo, na srečo vsem Mojim narodom.

Na Dunaju, dne 16. oktobra 1918.

Karel s. r.

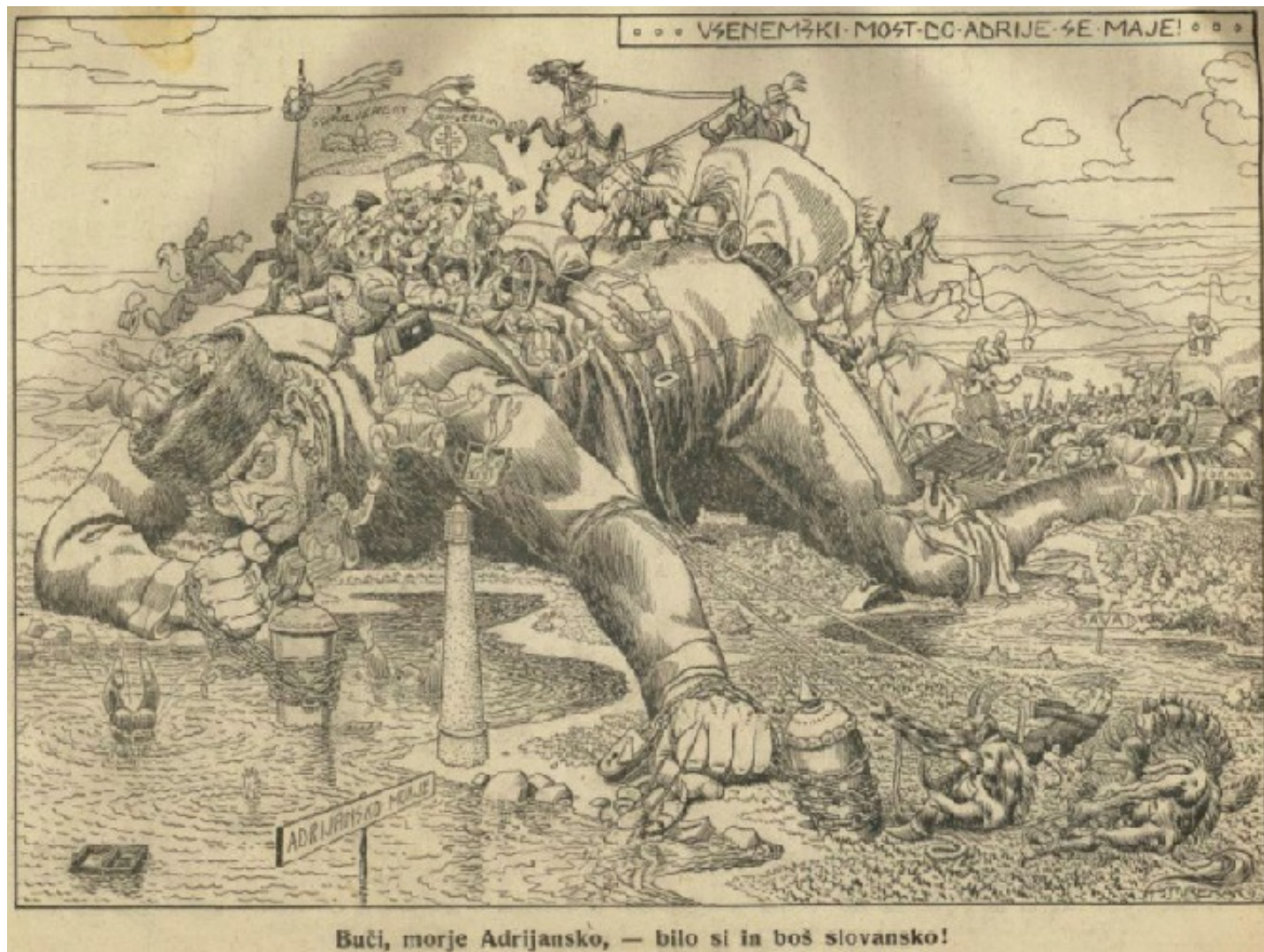
Hussarek s. r.

V letu 1918 se je že kazal poraz Avstro-Ogrske. Pod vplivom Majniške deklaracije in protivojnega razpoloženja pride do treh velikih uporov slovenskih vojakov v Judenburgu, Murau in Boki Kotorški.

16. oktobra je cesar pozval Antona Korošca k sebi in ga rotil naj ostanejo Slovenci zvesti Avstriji. Korošec je odgovoril: "Veličanstvo prepozno je. Usoda je že odločila."

Avstro-Ogrska je podpisal premirje novembra in razpad

BODI POZOREN NA 5. ODSTAVEK! države se je pričel.

"Nemški most do Jadranskega morja se maje, priklenjeni slovanski Guliver vstaja", karikatura Hinka Smrekarja v satiričnem listu Kurent iz leta 1918

Nastanek in težave Države SHS

25. maja 1918, še pred kapitulacijo A-O, so slovenski politiki v Ljublani ustanovili Narodni svet za Slovenijo.

Sledila je ustanovitev svetov za Bosno, Hrvaško in Dalmacijo.

V Zagrebu je bilo ustanovljeno 6. oktobra skupno predstavniško telo Južnih Slovanov v Avstro-Ogrski. Imenovalo se je Narodno vječe.

Nato nastopi cesar Karel z že omenjenim manifestom!

© Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Proslava ob ustanovitvi Države Slovencev, Hrvatov in Srbov 29. oktobra 1918

Ivan Hribar na portretu slovenske slikarke Ivane Kobilice

24. oktobra leta 1918 so Čehi prevzeli oblast nad Prago in štiri dni kasneje razglasili rojstvo države Čehoslovaške. Na množičnem zborovanju v Ljubljani 29. oktobra je Ivan Hribar pred okoli 30.000 glavo množico razglasil samostojno **Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov (Država SHS)**, ki je vključevala južne Slovane iz avstro-ogrske monarhije. Dokončen razpad Avstro-Ogrske pa je sledil 30. oktobra leta 1918, ko je madžarska vlada prekinila personalno unijo z Avstrijo.

Preberi besedilo v učbeniku na strani 24 (zelena podlaga) in ugotovi, s kakšnimi težavami se je srečevala novo nastala Država SHS.

Preberi besedilo v učbeniku na starni 24 in razloži, zakaj nastanek Države SHS predstavlja pomemben mejnik v zgodovini Slovencev.

ZDRUŽITEV V KRALJEVINO SHS

Preberi besedilo v učbeniku na strani 25 in ugotovi, kaj je bilo bistvo pogajanj med predstavniki Narodnega sveta in Kraljevino Srbijo.

Katera stran je bila v slabšem položaju in zakaj?

Po pogajanjih med delegacijami narodnega vijeća in srbske vlade, ter pritiski Srbov iz Hrvaške in Bosne, je prišlo 1. decembra 1918, do združitve Države Slovencev, Hrvatov in Srbov s Kraljevino Srbijo, v katero sta že bili vključeni Črna gora in Vojvodina.

Slovinci so v Jugoslovansko državo stopili zaradi nezadovoljstva v Avstro-Ogrski, zaradi nemškega in italijanskega pritiska ob koncu vojne. Slovinci so želeli ohraniti svojo samostojnost, jezik in kulturo in imeli so upanje, da bodo na mirovni konferenci izpolnjene njihove želje. Srbija, kateri so se priključili je bila vendar zaveznica antante.

Ustanovitev Kraljevine SHS 1. decembra 1918 **Sporočilo o ustanovitvi kraljevine SHS**

Predsedstvo Narodnega sveta SHS razglša iz Beograda:

'Po sklepu sedanjega odbora Narodnega sveta z dne 24.11.1918 je posebno poslanstvo Narodnega sveta z dne 1.12.1918 ob 8. uri zvečer v slovesni spomenici prestolonasledniku Aleksandru razglasilo združitve vsega naroda Slovencev, Hrvatov in Srbov v enotno jugoslovansko državo pod vladavino kralja Petra I. oz. prestolonaslednika Aleksandra kot regenta. V novi državi naj se takoj organizira narodno predstavništvo za vse panoge javne uprave in sestavi narodno predstavništvo kot začasna zakonodajna oblast vse do nastanka ustavodajne skupščine, do sklica katere bodo ostale tudi sedanje deželne vlade, če posamezni resorji ne preidejo v skupno pristojnost. prestolonaslednik je v svojem slovesnem prestolnem govoru prevzel regentstvo in bo sestavil enotno vlado.

S tem aktom je prenehala funkcija Narodnega sveta kot najvišje suverene oblasti države SHS na ozemlju nekdanje avstro-ogrške. S konstituiranjem ministrstva bo prenehala tudi njegova administrativna funkcija, ki jo bo dotlej vodilo predsedstvo Narodnega sveta v sporazumu s srbsko vlado.

Od 1.12.1918 dalje sestavlja ves naš slovensko-hrvaški-srbski narod enotno državo pod regentstvom njegovega kraljevskega Visočanstva, prestolonaslednika Aleksandra.'

(Weber T. in Novak D., 1996, 20. stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah, Slovinci v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov, v Kraljevini SHS in Jugoslaviji 1918-1941, Ljubljana, DZS, str. 15-16)